

Posudek bakalářské práce

Název práce: *Listy heroin* aneb Šest antických hrdinek pro současné jeviště

Studijní obor: Teorie a dějiny divadla

Autorka práce: Eliška Šolcová

Vedoucí práce: Mgr. Eliška Poláčková, Ph.D.

Oponent práce: doc. Mgr. Pavel Drábek, Ph.D.

Bakalářská práce Elišky Šolcové je uchopena poměrně ojedinělým způsobem a hned na úvod je třeba konstatovat, že se diplomantka s netypickým zadáním vyrovnala se ctí. Při definování výzkumného problému vycházela ze své dvouoborové studijní specializace, a téma diplomové práce je tak synergií teatrologického a klasickofilologického přístupu k předmětu zkoumání, kterým je Ovidiova sbírka *Heroides*, v češtině většinou označovaná poněkud archaickým názvem *Listy heroin*. Můžeme říci, že problematika názvu sbírky synekdochicky zastupuje myšlenkový horizont celé práce, kterým je dramaturgický výběr několika dopisů sbírky, jejich exegeze z hlediska teorie a praxe dramatického překladu a následně vlastní autorčin překlad vybraných listů v duchu nastíněné překladově-dramaturgické koncepce.

Práce je logicky a přehledně strukturována a umožňuje čtenáři dobře sledovat průběh argumentace a orientovat se v přechodech mezi jednotlivými stádii výkladu. To je důležité tím spíše, že se práce nezabývá strukturalistickým popisem určitého fenoménu, ale interpretací díla na základě určitých, v textu jasně deklarovaných kritérií.

Šolcová vychází z předpokladu pravděpodobné orální performance Ovidiovy sbírky jako jednoho ze způsobů její prezentace v době vzniku díla, čímž si připravuje půdu pro zdůvodnění svého dramaturgického, tedy potenciálně inscenačního zájmu o překládané texty. Tento argumentační mezikrok není nutný ze své podstaty, protože způsob prezentace určitého textu v době jeho vzniku nezakládá nutnost jeho doslovného opakování v pozdějších prezentacích, nicméně autorka zde pragmaticky bere v potaz specifika domácí klasickofilologické debaty, v níž je samozřejmá existence performativních typů mediálního přenosu v (císařském) Římě ne vždy takto samozřejmě chápána. V ohledu antických uměleckých performancí autorka prokazuje obeznámenost s aktuální odbornou literaturou, konkrétně se zásadní práci Anthonyho J. Boyla o římské tragédii a studii Lauer Fulkerson, ze které Šolcová ve svém dramaturgickém pojetí *Listů* především vychází. Přitom je třeba zdůraznit, že diplomantka je schopná k odborným textům přistupovat kriticky a k jejich argumentaci zaujmout vlastní odůvodněné stanovisko, a to i v případech, kdy se jedná o úzce zaměřenou filologickou či textověkritickou problematiku, například na s. 19, kde se fundovaně vyjadřuje k otázce různocení ve třetím verši druhého listu (podobně poučené diskuze týkající se textové kritiky se objevují také na s. 24 a 25). Je přitom nasnadě, že pouze s tak dobrou schopností přečíst latinský text a se znalostí specifík dochování antické literatury a jejího přenosu, jaké autorka prokazuje, je možné přistoupit k jeho překladu. Příkladem je textová situace v *Her.* 6.10–14 a 24–30, kde – jak autorka správně poukazuje – gramatické vazby mezi slovy naznačují Hypsipylinu ochotu přičknout zločiny, které se staly při návratu Argonautů z Kolchidy, pouze Médeie, tedy vyloučit Jasonův podíl na vraždě Médeina bratra a krále Pélia (s. 24). Lingvistická analýza je tak nutnou podmínkou dramaturgického uvažování nad textem.

Autorčiny kompetence prokazatelně zahrnují také další důležitou podmínku zkoumání antické literatury a jejího překladu, a sice znalost latinské versologie a poetiky, a také – na úrovni bakalářského studenta ne zcela samozřejmě – schopnost aplikovat obecné poučky na konkrétní textový materiál (srv. např. správné rozpoznání cézury v daktylském pentamtru elegického disticha na s. 11 nebo identifikace enjambementu na s. 12). Prokázaná schopnost

filologicky přesně, a zároveň dramaturgicky citlivě přečíst a interpretovat ovidiovský verš je v obecnějším smyslu jednou z důležitých kvalit práce a také příslibem do budoucna, ve smyslu potenciálního rozšíření řídkých řad autorů a autorek, kteří se pokoušejí o umělecký, celistvý překlad antických literárních a dramatických textů.

Teatrologické zázemí Elišky Šolcové je přitom evidentní v mnoha ohledech: Jedním z nich je (zdá se) přirozené, až intuitivní přijetí Drábkových kategorií dramatického/divadelního překladu a jejich aplikace na zvolený materiál, což autorce umožnilo srozumitelně pojmenovat jí samotnou pocíťované mluvní a gestické charakteristiky daných textů (srv. např. citlivý, pečlivý a zcela akceptovatelný rozbor veršů *Her.* 4.7–8 na s. 10–11, plus totéž u jiných veršů na s. 12). Autorčiny hermeneutické schopnosti se pak vhodně snoubí se schopností (možno říct talentem) stvořit vlastní překlad vybraných listů v duchu představených teoretických konceptů a analýzy textových úseků. Pokud přijmeme za svůj Drábkův koncept překladatelské masky, pak ta, kterou si při překladu diplomantka nasazuje, je vyváženou směsicí na jedné straně individualizace a apropriace překládaných textů, na druhé straně pak zdařilého jazykového převedení jejich v literatuře obecně přijímaných distinktivních rysů. Autorka-překladatelka si navíc tuto masku nasazuje zcela vědomě, což je opět v prostoru české klasické filologie (a českého překladu z klasických jazyků) ne zcela obvyklé. Hlavním rysem této masky je postihnutí dramatičnosti Ovidiových listů, která je v zahraniční literatuře dostatečně podchycená, avšak bohužel ji do svého překladového konceptu nezahrnul Jan Fišer, autor v současnosti nejdostupnějšího výběru z *Listů heroin*, kterému v jiných ohledech není mnoho co vytknout. Dramatické charakteristiky díla však nepostihnul (a zřejmě to ani nebylo jeho cílem), jak dokazuje např. srovnání jeho verze úseku z dopisu Médeie Jasonovi („Tehdy já tebe jsem spatřila / a tehdy poznala prvně tvou tvář. / Prvně se tenkrát bytost má / rozvrátila! // Žárem jsem nevzplála nepatrným. / Tak jen jak na počest bohů mocných / plane pochodeň piniová.“ Ovidius, *Listy heroin*, 1964, s. 62) s překladem Elišky Šolcové: „Tehdy jsem tě spatřila, tehdy začala poznávat, / co jsi zač – to byl první krok k mé zkáze. / Spatřila a byla zničena. Zaplála nezvyklým žárem, / planu jak obětní pochodeň bohům do nebes“ (s. 49).

Zvolená překladatelská maska je přitom zásadním způsobem formována autorčíným dramaturgickým čtením sbírky, které organizuje také výběr přeložených listů. V práci deklarovaným základem tohoto čtení je jejich bytostně intertextuální a intratextuální podstata, kdy jednotlivé dopisy komunikují jednak s jinými adaptacemi, které byly v Ovidiově době dostupné, na principu rozpracování, posunutí nebo převrácení motivů těchto známých mytologických příběhů, jednak – a pro autorku především – mezi sebou navzájem. Vnitřní vazby mezi konkrétními listy a jejich společné motivy jsou hlavní ideou diplomantčiny překladatelské dramaturgie, pro niž na s. 19 uvádí jako řídicí koncept téma opuštěnosti. Jak Šolcové přístup odhaluje, dramaturgický pohled na sbírku může vysvětlit zdánlivě nesrovnalosti v ustrojení jednotlivých textů (např. „nelogičnosti“ týkající se situace Ariadny na Naxu, na které upozorňuje mj. Kennedy a které autorka práce vysvětluje nikoli na základě chronologie mytologického narativu, ale – mnohem logičtěji – právě z hlediska motivické výstavby sbírky). Ačkoli diplomantka nepokládá „adaptaci antické poezie pro současného recipienta“ (s. 15) za cíl své práce, můžeme konstatovat, že se tento efekt dostavuje zdánlivě mimoděk, ve skutečnosti však zcela samozřejmě tím, že výsledkem Šolcové poctivého a promyšleného čtení sbírky jsou „její“ vlastní *Listy heroin* (s. 19): výběr přeložených listů je nesen autorčíným dramaturgickým rozhodnutím, jednotlivé hrdinky promlouvají ke čtenáři/divákovi jazykem formovaným autorčinou osobní zkušeností, zvolená veršová forma odkazuje ke generačnímu pojetí vázané řeči atd. Eliška Šolcová překládané texty v translatologickém slova smyslu aktualizuje, což je sice ontologická situace každého překladu, ale je nutné to zmínit pro pořádek. Že se jedná o aktualizaci po všech stránkách

vyspělou a poučenou, je doufám na základě posudku zřejmé, na závěr je třeba ještě doplnit, že po mém soudu je to také aktualizace umělecky velmi zdařilá.

Celkově kladné hodnocení práce nesnižují ani občasné chyby v kladení větné interpunkce a další drobné gramatické přešlapy (př. s. 12, 13, 15, 24, 26), které rozhodně nejsou nijak markantní. Ze stylistického hlediska a logiky odborného narativu mě příliš nepřesvědčily formulace typu „Ovidiovy hrdinky se musí vyrovnat se zcela novým žánrem, do kterého jsou jejich příběhy zasazeny“ (s. 13) nebo „hrdinka si tak ze známých příběhů vybere ty, které se hodí do jejího vytouženého narativu“ (s. 22), tedy nahlížení postavy jako autorského principu organizujícího strukturu díla – ačkoli do jisté míry rozumím, proč autorka tuto perspektivu výkladu volí, přece jen se domnívám, že Médeia není ten samý typ vypravěče jako třeba Tristram Shandy.

Tyto a další drobnosti ovšem neumenšují obsahovou i formální kvalitu předkládané práce, kterou celkově hodnotím jako **výbornou** a doporučuji ji k obhajobě.

V Brně dne 23. 8. 2018

Eliška Poláčková